

Změna pH při ředění roztoku

Pomůcky

Čidlo kyselosti Vernier GDX-PH, 3 kádinky, ocejchovaná injekční stříkačka nebo pipeta, stříkačka, destilovaná voda, hydroxid sodný, ochranné pomůcky (plášť, rukavice, brýle).

Teorie

Ionty H_3O^+ a OH^- se díky samovolné disociaci vody vyskytují v roztocích společně s neutrálními molekulami vody. V čisté vodě tyto ionty vznikají či zanikají vždy jako pár, proto jsou jejich koncentrace shodné a závisí pouze na míře disociace vody, která roste s teplotou. Při 25 °C je relativní látková koncentrace iontů H_3O^+ (resp. OH^-) 10^{-7} .

Hodnota pH je definována jako *záporně vzatý dekadický logaritmus aktivity iontů H_3O^+* . Při nepříliš velkých koncentracích je aktivita iontů (tedy jejich projevení navenek) přímo úměrná koncentraci těchto iontů (jsou-li koncentrace vyšší, aktivita díky vzájemným interakcím mezi ionty klesá). Pro čistou vodu při 25 °C je $\text{pH} = 7$. S teplotou se pH mění – například při 10 °C je $\text{pH} = 7,27$ a při 40 °C je $\text{pH} = 6,77$.

Součin koncentrací iontů H_3O^+ a OH^- (tzv. iontový součin vody) se zachovává i poté, co koncentraci jednoho iontu ovlivníme přidáním jiné chemické látky (například kyseliny sírové nebo hydroxidu sodného). Pokud tedy 10× zvýšíme koncentraci OH^- , sníží se v důsledku toho 10× koncentrace H_3O^+ . Pokud převažují ionty H_3O^+ ($\text{pH} < 7$), roztok je kyselý. Převažují-li ionty OH^- ($\text{pH} > 7$), roztok je zásaditý.

Pro měření nejprve připravíme roztok NaOH, ve kterém budou převažovat ionty OH^- , bude tedy zásaditý. Následně provedeme desetinásobné zředění roztoku. Koncentrace iontů OH^- desetkrát poklesne, čemuž při zachování iontového součinu vody odpovídá desetinásobný nárůst koncentrace iontů H_3O^+ a po zlogaritmování tedy jednotková odchylka od původního pH.

Takto jednoduchý výpočet nelze uplatnit pro tzv. slabé kyseliny (resp. zásady), protože jsou v roztoku disociovány jen zčásti. Neplatí pro ně, že při desetinásobném zředění poklesne koncentrace iontů H_3O^+ (resp. OH^-) desetkrát, protože látka na zředění zareaguje ochotněji disociací a snížení koncentrace iontů tedy částečně vyrovná.

Příprava měření

1. Vyjměte čidlo GDX-PH ze skladovacího roztoku (odšroubujte víčko, čidlo vytáhněte). Otevřenou nádobku odložte na bezpečné místo tak, aby se skladovací roztok během experimentu nevyliil. Čidlo opláchněte destilovanou vodou.
2. Spustte aplikaci Graphical Analysis a připojte čidlo (**návod**).

3. Klikněte na tlačítko vpravo nahoře a zvolte *Okamžitá hodnota*.

4. Nasypte přibližně 0,1 g NaOH do 100 ml destilované vody a vyčkejte, až se zcela rozpustí. Po důkladném promíchání vložte pH čidlo. Až se měřená hodnota ustálí, zaznamenejte si ji. Pro tento experiment je vhodné počáteční pH mezi 12 a 13.
5. Injekční stříkačkou nebo ocejchovanou pipetou odeberte 10 ml roztoku do čisté kádinky a dolijte do ní 90 ml destilované vody, abyste původní roztok zředili v poměru 1:9 (tj. na desetinovou koncentraci). Po důkladném promíchání vzniklého roztoku a po pečlivém opláchnutí čidla destilovanou vodou opět změřte pH.
6. Krok 5 ještě jednou zopakujte. Budete při něm používat již jednou zředěný roztok.

Ukázka naměřených dat

roztok	naměřené pH
nezředěný roztok NaOH	12,6
roztok po prvním ředění 1:9 (na 1/10 původní koncentrace)	11,6
roztok po druhém ředění 1:9 (na 1/100 původní koncentrace)	10,5

Závěr

Naměřená data ukazují, že při zředění roztoku na desetinovou koncentraci se změní hodnota pH asi o 1. Při ředění zásady pH o 1 klesne, při ředění kyseliny by o 1 vzrostlo.

Poznámky

- Je důležité, aby nedocházelo ke kontaminaci roztoků předchozími vzorky. Používejte čisté kádinky a čisté čidlo, stříkačku či pipetu před každým použitím důkladně omyjte destilovanou vodou, případně vysušte savým papírem.
- Při poklesu pH pod 10 je měření velice citlivé na nepřesnosti ředění a případnou nečistotu vzorků. Proto doporučujeme ředit původní roztok nejvýše 2× po sobě.
- Nepřekračujte počáteční pH 13. Pro velmi koncentrované roztoky již neplatí přímá úměrnost mezi aktivitou a koncentrací iontů H_3O^+ .
- Používejte vždy silné kyseliny a zásady, u kterých probíhá úplná disociace.
- Čidlo je před měřením nutné opláchnout od skladovacího roztoku.
- Dojde-li k vylití skladovacího roztoku, doplňte jej ze zásobní láhve. Nemáte-li náhradní skladovací roztok, kontaktujte nás na info@edufor.cz.